

Снежана Радић

Међуопштински историјски архив

Ваљево

АГРАРНА РЕФОРМА НА ТЕРИТОРИЈИ ТАМНАВСКОГ СРЕЗА У 1946. ГОДИНИ

АПСТРАКТ: Рад говори о сировођењу аграрне реформе у Тамнавском срезу, 1946. године. Дати је попис народних одбора, величина земљишног фонда и имена лица чији су поседи одузети по овом основу.

Новоуспостављени друштвено-економски и политички поредак Југославије, после Другог светског рата, заснивао се на државној својини. Нове власти су тај циљ оствариле укидањем приватне својине, као владајућег облика, доношењем низа закона и прописа у условима када је политика изнад економије. Државна својина представља својински систем „присилног“ колективног привређивања. Одузимање имовине, односно експропријација, у најширем смислу, правно значи присилно одузимање имовине од приватних лица, у општем интересу, нарочито земљишта, фабрика и свих других средстава производње. У најужем смислу, представља начин преласка права својине над непокретностима у државну својину против воље сопственика те непокретности. Ово је био основни начин развлашћења буржоазије после рата код нас, путем различитих форми одузимања имовине: конфискацијом, секвестрацијом, аграрном реформом и национализацијом. Велики и важни привредни објекти у руке државе прелазе путем конфискације, секвестрације и национализације, а земљишни поседи, делом путем конфискације, а највише применом аграрне реформе.

Закон о аграрној реформи и колонизацији

Начело: „Земља припада онима који је обрађују“, остварено је усвајањем *Закона о аграрној реформи и колонизацији* од 28. августа 1945. године.¹ Аграрна реформа је поступак одузимања пољопривредних добара и шумских поседа

¹ Закон о аграрној реформи и колонизацији, Службени лист ДФЈ, бр. 64 од 28. августа 1945.

од бивших власника (аграрних субјеката) да би се створио земљишни фонд потребан за додељивање земље аграрним интересентима, тзв. „беземљаши-ма“ и за стварање „великих државних угледних и огледних добара“ по узору на бивши СССР (совхози и колхози). Намера је била, да се применом овог закона, развлассте великопоседници (кулаци). Закон је имао 37 чланова, а за тему која се обрађује, важни су чл. 3 под а), где пише да се одузимају „велики поседе, тј. таква пољопривредна добра чија укупна површина прелази 45 хектара или 25 до 35 хектара обрадиве земље (оранице, ливаде, воћњаци и виногради), ако се искоришћују путем закупа или најамне радне снаге“; чл. 10 (по којем у земљишни фонд улази имовина одузета по основу конфискације од тзв. „народних непријатеља“, односно по судским пресудама); чл. 4 под 1) где се наводи да имовина одузета по поменутом чл. 3, одузима „без икакве оштете власницима“; чл. 5 под 1) којим се одређује земљишни максимум „с тим што не може бити мањи од 20 ни већи од 35 ха обрадиве земље“ и чл. 12. Занимљив је чл. 24 по којем „Земљиште додељено по овом Закону не може бити за рок од 20 година раздељено, продато, дато под закуп или заложено ни у целини ни делимично“, као и чл. 33, који је кратак и јасан: „Немају право на додељивање земље лица која по Закону не уживају бирачко право“. Примена овог закона текла је у управно-правном поступку, а спроводило га је новоформирано Министарство за аграрну реформу и колонизацију, у складу са касније донетим уредбама и упутствима. Од средине 1946. пословима спровођења аграрне реформе руководи Министарство пољопривреде.

Поступак спровођења аграрне реформе

При Пољопривредном одељењу Окружног народног одбора Ваљево (у даљем тексту: ОНО) основан је Одсек за аграрну реформу. Први посао који је обавио новоформирано одсек било је прикупљање података о имањима у Ваљевском округу чија је површина била већа од 45 ха. Регистрована су 94 таква поседа. Срески одбори добили су задатак да изврше попис свих имања која падају под „удар“ аграрне реформе, тако што су морали да направе спискове у које су уносили име и презиме власника (правна и физичка лица), седиште власника, величину поседа, катастарску ознаку, занимање власника и породични статус. Месни народни одбори су, такође, обављали и горе наведене послове, али је њихов главни задатак био да направе спискове сиромашних месних аграрних интересената који испуњавају права за доделу земље.² Пољопривредно одељење је предложило министарству да образује Аграрни суд при ОНО Ваљево, што је и учињено. За првог председника је изабран С. П. Иванишевић, а затим је ту дужност обављао Живота А. Јеремиф. Окружни аграрни суд у Ваљеву доносио је одлуке у већу, у којем су поред

² МИАВ, фонд: Скупштина среза Ваљево (1944-1967), пр. бр. 5, Распис Министарства за аграрну реформу и колонизацију од 10. октобра 1945. у којем је детаљно изложено поменуто упутство, К-304

председника суда, биле и судије, односно два члана већа: Гвозден Бирчанин и Живорад Гођевац. Иначе, окружни аграрни судови раде до маја 1948. године.³ Сви списи Окружног аграрног суда у Ваљеву, везано за одузете поседе и њихову расподелу, а који, према територијалној подели, припадају њиховом подручју, предати су надлежним среским народним одборима.⁴

У зависности од величине поседа, а по утврђеним критеријумима, одлуке о одузимању земље највише су доносили месни народни одбори, народни одбори општина, затим срески народни одбори и окружни одбор (у даљем тексту: МНО, НОО, СНО и ОНО). Све њихове одлуке постојале су пуноважне тек кад их потврди Окружни аграрни суд у Ваљеву. Поступак око одузимања и расподеле земље био је сложен. Након утврђивања земљишног фонда за одређени месни народни одбор, формиран на основу одузете земље од „аграрних објеката“ тј. бивших власника поседа, одржавани су зборови месних аграрних интересената. На тим зборовима утврђивао се број сиромашних земљорадника и доносиле „одлуке“ о расподели земље, а право првенства имали су борци партизанских одреда (чл. 16 Закона). Право на добијање земље имали су они који се баве земљорадњом, али су „без земље или са недовољно земље... и то у месту или ближој околини“ (чл. 12 Закона).

У тадашњој преписци, „одлуке“ МНО или НОО називане су рефератима. Реферати су, заједно са записником о одржаној расправи на збору месних аграрних интересената, прослеђивани среском народном одбору (аграрном одсеку) који је на основу члана 18, став 2 Закона о аграрној реформи и унутрашњој колонизацији, доносио одлуку о утврђивању објекта аграрне реформе (бив. власник). Одлуке су биле веома детаљне и имају 6 тачака, са подацима о имовном стању власника и чланова његове породице, и да ли поседи „падају под удар аграрне реформе“, или не; попис земљишта по катастру (бројеви парцела, врста и величина); колико им, по закону, треба оставити на основу припадајућег максимума (чл. 3, став 5), с тим што су власници били у могућности да изаберу парцеле; констатацији да се остављају власнику све зграде и постројења, као и сав живи и мртви инвентар, или да се део одузима; податке у којима се наводи шта се од поседа одузима (бројеви парцела, врста и величина); на крају, остављена је могућност права жалбе. Ове одлуке су потом прослеђиване Окружном аграрном суду у Ваљеву и, по њиховом „јавном обнародовању“, у року од три дана, могла се упутити жалба заинтересованих страна. Постоји разлика за бивше власнике и месне аграрне интересенте. Наиме, први су могли да се жале на одлуку суду и сносили су све трошкове, док ови други, могли су да се жале среском одбору и

---

3 Сл. гласник НР Србије бр.16 од 10. марта 1948; на 110 страни објављено је Упутство о начину ликвидације окружних аграрних судова.

4 МИАВ, фонд: Скупштина среза Ваљево 1944-1967, пр. бр. 43 и 44, Списак разних предмета о аграрној реформи и књига Окружног аграрног суда, предатих Среском народном одбору Ваљево, по расформирању суда, од 31. маја и 4. јуна 1948, К-304

били су ослобођени плаћање таксе на изјављену жалбу. Обично су одлуке биле пуноважне.

Одлуке о одузимању поседа величине преко 45 ха, а припадали су једном власнику, доносило је Министарство за аграрну реформу.

Мере нових државних власти, после увођења аграрне реформе 1945, нису заобишле ни цркве и манастире ваљевског краја.⁵

У Међуопштинском историјском архиву у Ваљеву сачувани су подаци о спровођењу аграрне реформе на територији Тамнаве, а налазе се у фондovima: ОНО Ваљево – Пољопривредно одељење 1946. и Скупштини среза Ваљево за 1946. годину, као у у фондovima општинских и месних народних одбора.

Одузимано пољопривредно земљиште улазило је у земљишни фонд месних народних одбора. Потом су прављени спискови беземљаша (аграрних интересената) и на зборовима „месних аграрних интересената“ утврђивало се ко ће и колико добити земље из земљишног фонда датог МНО. Тамнавски срез у свом саставу 1945. године имао је, као најниже органе управе и административно-територијалне јединице, 44 месна народна одбора: Бајевац, Бањани, Баталаге, Богдановица, Бргуле, Брезовица, Врело, Врховине, Вукона, Гвозденовић, Гуњевац, Докмир, Звиздар, Зукве, Јабучје, Каленић, Калиновац, Кожуар, Кршна Глава, Лајковац, Лисо Поље, Мали Борак, Мургаш, Непричава, Новаци, Паљуви, Памбуковица, Радљево, Радуша, Рубрибреза, Рукладе, Скобаљ, Слатина, Совљак, Степање, Стубленица, Таково, Тврдојевац, Трлић, Трњаци, Уб, Чучуге, Црвена Јабука и Шарбане.⁶

На основу архивске грађе урађен је попис народних одбора за која су сачувани подаци о величини земљишног фонда, а за неке одборе дати су спискови лица којима су одузета пољопривредна добра. Треба имати у виду, да је територија појединих одбора обухватала више катастарских општина, или да су поједини бивши власници имали поседа у више катастарских општина.

Попис народних одбора и бивших власника

Бајевац⁷

Исковић (Максима) Борисав, Бајевац. Власнику је на име земљишног максимума остављено 20,38.77 ха, а одузето 2,66.92 ха.

Бањани

Весић Пејтровије, Бањани, одузето је 5,17.00 ха. (Пољ. одељ.)⁸

⁵ О томе детаљније види: “Гласник” МИАВ бр. 31, Ваљево, 1997, стр. 246-250

⁶ Живорад Јевтић, Административно-територијалне промене у ваљевском крају (1944-1955), “Гласник” МИАВ, бр. 23, Ваљево, 1988, стр. 51

⁷ МИАВ, фонд: НОО Бајевац (1944-1955), кут. инв. бр. 32. Напомена: треба погледати и Непричаву јер су поседи бивших власника били у неколико катастарских општина.

⁸ Исто, фонд: ОНО Ваљево (1944-1947), Пољопривредно одељење - Аграрни одсек, 1946, К-5, В, дел. бр. 1665/46. Напомена: у даљем тексту, да би се избегло понављање бројеви предмета ће се налазити у заградама, а извор је исти и налази се у К-5 или у К-8 истог фонда.

Петковић М. Привислав, Бањани. Имао је поседе на територији више месних народних одбора: Бањанима, Калиновцу и Брезовицама. Према одлукама ових одбора од јануара 1946. именовани се сматрао за неземљорадника и сва имовина му је одузета изузев 5 ха. По жалби бившег власника, Окружни аграрни суд у Ваљеву донео је одлуку о поништењу претходних, па је Петковић Привиславу остављен земљишни максимум од 20 ха, а одузето је 31,05,20 ха у К.О. Калиновац, што је ушло у земљишни фонд МНО Брезовица.⁹

Баталаге

Земљишни фонд је износио 18,20.97 ха, од тога 14,44.97 ха је обрадиво и 3,76.00 ха необрадиво земљиште и све је подељено аграрним интересентима. Наглашава се да је конфискована имовина Александра Иконовића¹⁰ и Драгише Зарубца, такође предвиђена за расподелу, али се не зна величина њихових поседа. (пр. бр. 80)¹¹

Брезовица и Калиновац

На збору месних аграрних интересената за села Брезовица и Калиновац одржаном 24. јануара 1946. одлучено је да се 125,37.16 ха одузетог земљишта расподели на 83 породице беземљаша. Поседи су одузети од: Јовановић Војислава из Калиновца, Петковић Радована из Калиновца, Јелачић Миладина, трговца из Уба; Јовичић Анђелије из Брезовице, Рафаиловић Катарине, рођ. Сокић из Београда; Сокић Живорада из Калиновца, Петровић Војислава из Брезовице, Станимировић Љубица, рођ. Петковић из Ваљева; Кузмановић Драгутина из Брезовице, Савић Селимир из Калиновца, Петковић Привислав из Бањана и Недељковић Драгомира из Брезовице.¹²

Петровић Војислав, Брезовица. Одузето је 5,17 ха за пољопривредну станицу. (Пољ. одељ.)

Појовић Миливоје, Брезовица, одузето је 5,51 ха. (Пољ. одељ.)

Рафаиловић Катарина, рођ. Сокић из Београда. Одузет јој је посед у величини од 28,48.74 ха и расподељен на 16 породица беземљаша.¹³

Врело

Целокупан земљишни фонд био је 23,18.50 ха, а чинило га је обрадиво земљиште, изузев 1,30.00 ха под шумом. Одузети поседи расподељени су на 34 аграрна интересента. (пр. бр. 86)

9 Исто, фонд: НОО Бањани (1944-1959), Одлука СНО Уб о утврђивању месних аграрних интересената на поседу Прибислава Петковића из Бањана од 10. априла 1946, кут. инв. бр. 16

10 Снежана Радић: Конфискација имовине у Ваљевском округу 1944-1946, МИАВ, Ваљево, 2002, стр. 141.

11 МИАВ, фонд: Скупштина среза Ваљево (1944-1967), пр. бр. 80, К-304. Напомена: у даљем тексту, да би се избегло понављање, бројеви предмета ће се налазити у заградама, а извор је исти, као и број инвентарне јединице.

12 Исто, фонд: НОО Бањани (1944-1959), Записник са расправе месних аграрних интересената од 24. јануара 1948, (Поред имена бивших власника, у записнику су наведене кат. парцеле, њихова величина и коме се додељују), кут. инв. бр. 16

13 Исто, исто, Одлука МНО Брезовица од 24. јануара 1948, кут. инв. бр. 16

Берковић – Миросављевић Лазар, Обреновац. Одузето је 4,19.20 ха.¹⁴

Бурђевић Војислав, Шабац. Одузето је 1,74.10 ха.

Јовичић Анђелија, рођ. Сокић, Брезовица. У земљишни фонд села Врело ушло је 8,13.90 ха одузетих поседа.

Рафаиловић Кайтарина, рођ. Сокић, Брезовица. Одузето је 5,20.80 ха.

Сокић Живораг, Брезовица. Одузето је 3,00.00 ха.

Вукона

Аграрни фонд био је 14,16.22 ха, све је обрадиво земљиште и подељено је на 14 беземљаша. Нема имена власника поседа од којих је одузета имовина. (пр. бр. 87)

Докмир

Земљишни фонд био је 233,51.83 ха. Аграрним интересентима подељено је 164.07,78 ха обрадивог и 33,20.54 ха необрадивог земљишта, а за сточарску станицу издвојено је 5,00.00 ха. Остало је неподељено 28,51.91 ха. Познато је, да је одузета земља од Босанчић Живојина из Докмира, али не и колико. (пр. бр. 92)

Звиздар

Јосифовић Александар и Анка рођ. Димићријевић, Звиздар. У корист земљишног фонда МНО Тврдојевац у К.О. Звиздар одузето је 16,05.35 ха, а у К.О. Бајевац 10,81.85 ха, што укупно износи 26, 87.20 ха.

Јабучје

Земљишни фонд био је 301,02.52 ха. Према одлуци СНО Уб потврђеној од Аграрног суда при ОНО Ваљево, у Јабучју треба да се подели 249,37.97 ха обрадивог и 51,64.55 ха необрадивог земљишта на 155 уписаних породица аграрних интересената, и сточарску станицу у Убу. Расправа је одржана 1. априла 1946. којој је присуствовало 130 аграрних интересената, а од представника власти: председник МНО Јабучје, Богољуб С. Петровић, делегат СНО Уб, Андрија Мазињанин, а записничар је био Милан М. Митровић. Као оверачи записника потписали су се Драгослав Петковић и Дамњан Ташић. Међутим, у извештају достављеном СНО Уб од 30. априла исте године, пише да је у земљишни фонд подељен на 165 аграрних интересената, и да је дато 5 ха за сточарску станицу. Све донесене одлуке потврђене су од Аграрног суда у Ваљеву. (пр. бр. 98)

¹⁴ Исто, фонд: НОО Врело (1944-1955), Подаци за доле наведена лица, чија је имовина ушла у земљишни фонд села Врело, преузети су из Записника са збора месних аграрних интересената од 3. априла 1946, кут. инв. бр. 3

Попис бивших власника у Јабучју:

Бајић Владимир, Јабучје. Власнику је остављен земљишни максимум од 20 ха, а у земљишни фонд је ушло, односно одузето, 10,36.49 ха што је подељено на 8 породица. (пр. бр. 98 и 156)

Бајић М. Милагин, Јабучје. Власнику је остављен земљишни максимум, а одузето је 9,65.40 ха и подељено на 8 породица. (пр. бр. 98 и 157)

Бјеловић Ђ. Милош, учитељ из Ваљева имао је у Јабучју 5,78.00 ха. Одузето је земљиште по чл. 3, д) Закона, и подељено на 8 породица „беземљаша“. (пр. бр. 98 и 158)

Вујичић Велимир, Јабучје. У корист земљишног фонда одузето је 3,27.50 ха што је подељено на 3 породице. (пр. бр. 98 и 170)

Вучејић Војислав и синови Боривоје и Вишомир из Јабучја. У корист земљишног фонда одузето је 9,30.53 ха и подељено на 14 породица. (пр. бр. 98 и 172)

Вучејић М. Мирослав, Рукладе. У корист земљишног фонда МНО Јабучје одузето је 1,32.76 ха. (пр. бр. 173)

Вучејић Момчило, Јабучје. Одузето је 2,67.95 ха и подељено на три породице. (пр. бр. 98 и 174)

Јаковљевић М. Живко и Дражиња, рођ. Лазаревић, Јабучје. Остављен је земљишни максимум, а одузето је 12,16.70 ха који су подељени на 12 породица. (пр. бр. 98 и 201)

Милић Ј. Живораг, Јабучје. У корист земљишног фонда одузето је 9,71.00 ха што је подељено на 9 породица. (пр. бр. 98)

Милић Периша и Љубица рођ. Радојичић, Јабучје. Одузето им је 7,33.27 ха и подељено на 12 породица. (пр. бр. 98)

Милосављевић Љубомир, Јабучје. На “укупној површини од 51,82.60 ха утврђују се за аграрне субјекте” 39 породица беземљаша. (пр. бр. 98)

Побоић Даринка, Јабучје. У земљишни фонд ушло је 11,86.95 ха одузетог земљишта, а подељено је на 4 породице. (пр. бр. 98)

Појовић В. Миленџа, Јабучје. Одузето је 2,53.00 ха и дато једној породици. (пр. бр. 98)

Појовић (загружа), Сава, Милан, Љубисав, Момчило, Сјанамир, Сјасоје и Обраг, сви из Јабучја. У корист земљишног фонда одузето је 146,31.83 ха у К.О. Јабучје и К.О. Паљуви, али по основу 7 земљишних максимума остављено је члановима задруге 140 ха. Одузета имовина, чланова ове задруге у Јабучју (131,39,09 ха), подељена је на 93 породице беземљаша (пр. бр. 98 и 269)

Појовић Светозар, Јабучје, одузето је 5 ха. (Пољ. одељ.)

Радовојевић Радојица, Јабучје. У корист земљишног фонда одузето је 3,89.50 ха. (пр. бр. 98 и 271)

Радовановић Десимир, Јабучје. У корист земљишног фонда одузето је 6,21.75 ха и подељено на 8 породица. Наследницима Ранку и Браниславу остављен је земљишни максимум од 20 ха. (пр. бр. 98 и 273)

Радованчевић М. Живко, Јабучје. У корист земљишног фонда одузето је 6,33.82 ха и подељено на 5 породица. (пр. бр. 98 и 274)

Ракић М. Тихомир, Јабучје. У корист земљишног фонда одузето је 14,97.00 ха и подељено на 10 породица. (пр. бр. 98 и 280)

Смиљанић Милић, Јабучје. У корист земљишног фонда одузето је 3,35.80 ха, а подељено је на 3 породице. (пр. бр. 98 и 290)

Каленић

Земљишни фонд био је 27,09.93 ха. (пр. бр. 101)

Јанковић С. Бољуб, Јанковић М. Рагомир и Перућ А. Млаген, сви из Каленића. На њиховој одузетој имовини за коју је дат збирни податак и износи 11,09.25 ха „уведено је у привремени посед“ 12 „аграрних субјеката“. (пр. бр. 101)

Петровић Д. Олџа, Каленић. Одузето је 14,86.28 ха земљишта и подељено на 15 беземљаша. (пр. бр. 101)

Кожуар

На основу спроведене аграрне реформе, у земљишни фонд ушло је 65,00.37 ха. Од тога 49,22.78 ха је обрадиво, а 10,77.59 ха необрадиво земљиште. Подељено је на 42 аграрна интересента. У истом предмету пише да се чека одлука „Министарства за аграрну реформу и колонизацију НР Србије о одузимању имовине Лукић Д. Марка из Кожуара“. (пр. бр. 103)

Марковић Сјојан, Кожуар, одузето је 5 ха. (Пољ. одељ.)

Лајковац

Земљишни фонд био је 8,42.28 ха. (пр. бр. 106)

Чанчаревић Светислав и Милош, Рубрибреза. На збору месних аграрних интересената варошице Лајковац одржаној 1. марта 1946. одлучено је да се одузета имовина наведених лица у величини од 6,60.63 ха подели на 6 аграрних интересената. Председник МНО је био Бошко Чанчаревић. У земљишни фонд МНО Лајковац ушао је и одузети посед „народног непријатеља“ Пауновић Розомира из Рубрибеле у величини од 1,81.45 ха. (пр. бр. 106)

Мургаш

Земљишни фонд био је 94,19.52 ха, од тога 84,27.22 ха је обрадиво а 6,92.30 необрадиво земљиште. (пр. бр. 114)

Непричава¹⁵

Димићријевић (Бурђа) Сјасоје, Бајевац. Власнику је остављено 20,15.90 ха, а одузето је 7,09.86 ха.

Живановић Бојана, жена Живанова, Ваљево. С обзиром да није земљорадник, остављено јој је 3 ха, а одузето 3,09.00 ха.

Ивановић (Срејћена) Славко, Бајевац. На име максимума, власнику је остављено 19,69.94 ха обрадиве и 3,46.87 ха необрадиве земље. Одузето је 2 ха обрадиве земље.

¹⁵ Сви подаци за МНО Непричава преузети су из фонда: НОО Бајевац (1945-1953), Записник са збора месних аграрних интересената МНО Непричава, одржаног 17. јануара 1946, кут. инв. бр. 32

Јовановић (Милутићина) Јеврем, Бајевац. Забележено је да је власнику остављено 21,41.20 ха обрадиве земље, а „у земљишни фонд имају ући парц. бр.: 20,187, 188 и 1111“, односно 3,14.35 ха.

Милошевић (Божидара) Никола, Непричава. Поменутом лицу имовина је конфискована пресудом Среског народног суда у Убу бр. 278 од 14. децембра 1945. и 2,28.03 ха ушло је у земљишни фонд села Непричава.

Мишировић (Љубомира) Милисав, Непричава. Остављен му је земљишни максимум од 20,00.35 ха, а одузето је 1,80.95 ха.

Појовић (Симе) Миливоје, Непричава. Власнику је остављено 30,93.92 ха обрадиве земље и 13,40.69 ха под шумом. Одузето је 7,36.63 ха.

Сјанковић (Марка) Душан, Бајевац. Власнику као „добром земљораднику“ остављено је 35,00.00 ха обрадиве и 8,68.61 ха необрадиве земље. За земљишни фонд узето је 10,39.84 ха.

Сјанојевић (Милоша) Момир и Александар, Степање. Остављен им по један земљишни максимум од по 20 ха, а одузето је у К.О. Непричава 3,83.60 ха. (Укупно им је одузето Бајевцу, Непричави и Степању 8,37.36 ха. Постоји још једна недоумица, када је у питању ова породица. Према списку лица са имовином већом од 20 ха, који је урадио Бајевац, пише да је задруга Станојевић Милоша имала у К.О. Степање 62,49.20 ха, К.О. Непричава 67,78.65 ха и К.О. Бајевац 7,06.25 ха што укупно износи 137,34.10 ха. Остављено им је 40 ха, где је остало? – прим. аутора)

Новаци

Земљишни фонд био је 117,36.41 ха, од тога 90,33.85 ха под обрадивим и 27,02.56 необрадивим земљиштем. Поседи су подељени тако што је за сточарску станицу дато 5 ха од одузете имовине „народног непријатеља“ Михајила Давидовића из Новака, а остатак је подељен на 57 аграрних интересената. (пр. бр. 115)

Тириловић Д. Љубомир, Новаци. Нема података колико је одузето имовине.

Памбуковица

Величина земљишног фонда МНО Памбуковица била 159,03.69 ха, од чега је 121,96.15 ха обрадиво и 37,07.54 ха необрадиво земљиште. Земља је подељена на “свега 58 аграрних интересената” и остављено је за сточарску станицу 5 ха. (пр. бр. 117)

Михаиловић Велисав, (наследници: жена Перса рођ. Петровић и усвојеник, Драгојловић Констадин), Памбуковица. Нема података да ли је и колико је одузето имовине.

Миловић Милосав, Мајић Сјасенија и Пауновић Миленко, сви из Памбуковице. Укупно им је одузето 5,44 ха. (Пољ. одељ.)

Радљево и Бргуле

Земљишни фонд био је 50,89.13 ха, од тога 49,40.19 ха обрадиво земљиште, а 1,48.94 ха под шумом. Земља је подељена на 61 аграрног интересента. (пр. бр. 125)

Бранковић Младен, Лисо Поље. Власнику је остављено 17,44.55 ха обрадиве земље и 2,55.25 ха под шумом, а одузето је 10,73.20 ха.¹⁶

Вујановић (Радомира) Војислав, Бргуле. По основу конфискације у земљишни фонд Радљева ушла је одузета имовина у величини од 10,42.20 ха.

Крсмановић Миливоје, Бргуле. По основу конфискације у земљишни фонд Радљева ушла је одузета имовина у величини од 3,21.45 ха.

Појковић (Милућина) Александар, Бргуле. По пресуди Војног суда бр. 16/46, именовани је као “народни непријатељ” осуђен и на конфискацију имовине која је ушла у земљишни фонд села Радљево. Његовој породици је остављен максимум од 22,72.60 ха, а одузето је 16 ха у К.О. Бргуле и К.О. Шарбане.

Радуша

Земљишни фонд био је 17,28.05 ха са 15,03.34 ха обрадивог и 2,24.71 ха необрадивог земљишта. Накнадно добијено конфисковано земљиште од **Пејтра Неђића** у величини од 6,06.05 ха тек је требало да се расподели. Нису сачувани подаци од кога је колико одузето, нити на колико је аграрних интересента подељено. (пр. бр. 127)

Совљак

Земљишни фонд – 15 ха. (пр. бр. 138)¹⁷

Алексић Алекса, Совљак, одузето је 20 ха, ради оснивања државног пољопривредног добра. (Пољ. одељ.)

Таково

Скроман земљишни фонд, од 4,27.72 ха, расподељен је, али нема података на колико беземљаша. (пр. бр. 137)

Тврдојевац

Милошевић Сјана, Тврдојевац, одузето је 5 ха. (Пољ. одељ.)

Тулари

Земљишни фонд био је 17,15.08 ха. (пр. бр. 138)

Зујаловић Н. Михаило, Тулари. Одузето пољопривредно земљиште било је величине 5,26.33 ха.

Јеличић Миладин, трговац из Уба. Имао је у Туларима 11,55.63 ха што је одузето по основу аграрне реформе.

¹⁶ Исто, НОО Радљево (1944-1956), Записник са збора месних аграрних интересента, одржаног 28. јануара 1946. Из истог извора узети су подаци за сва лица у одбору Радљева, кут. инв. бр. 15

¹⁷ Само је од Алексић Алексе одузето 20 ха, па је “нејасна” величина земљишног фонда овог одбора од 15 ха. (прим. аутора)

(Подаци за наведена лица узети су из пр. бр. 138)

Уб

У акту од 2. маја 1946. наведено је према записнику бр. 1032/46, да земљишни фонд износи 76,68.88 ха, да би у истом документу даље писало да је подељено аграрним интересентима обрадивог земљишта 68,32.00 ха и 8,36.88 ха под шумом, а за сточарску станицу издвојено је 5,51.40 ха. Када се ово сабере види се да је земљишни фонд МНО варошице Уб износио 82,20.88 ха. (пр. бр. 140)

Извешћ Димитрије, Уб, одузето је 5,51 ха. (Пољ. одељ.)

Шарбане

Земљишни фонд био је 20,67.85 ха, од којег је само 8 ари било под шумом. (пр. бр. 142)

Закључак

Анализом прикупљених података може се закључити да је у земљишни фонд народних одбора, путем одузимања пољопривредних поседа, ушло 1461,86.89 ха. Највећи земљишни фонд имала су села: Докмир, Јабучје, Новаци и Памбуковица. Само у ова 4 МНО одузето је 810,94.45 ха. Највише обрадивог земљишта одузето је задрузи Поповић из Јабучја, 146,31.83 ха. Ако се има у виду да им је остављено 7 земљишних максимума по Закону, односно 140 ха, јасно је, да је то било једно од најбогатијих сеоских домаћинстава у Ваљевском округу. Њихова имовина подељена је на 93 породице беземљаша.

Из извештаја СНО Уб, од октобра 1946, упућеног ОНО Ваљево – Пољопривредно одељење, сазнајемо следеће:

- у 25 МНО спроведен је поступак аграрне реформе,
- број власника од којих је одузета земља је 164,
- земљишни фондови народних одбора расподељени су на 1364 породице беземљаша, које су имале 7.612 чланова,
- на територији Тамнавског среза одузето је 1876 ха обрадивог и 190 ха необрадивог земљишта, или укупно 2.066 ха.¹⁸

Поређења ради, у целом Ваљевском округу, по основу аграрне реформе, одузето је 5.532,82.15 ха (где су ушли и одузети поседи цркава и манастира) и раздељено на 3.307 аграрних интересената.

Ови подаци нису комплетни, јер како је већ истакнуто, за све поседе веће од 45 ха одлуке о одузимању земљишта доносило је Министарство пољопривреде. Подаци о томе налазе се и чувају у Архиву Србије у Београду. Обрађени су само подаци који се чувају у Архиву Ваљева.

---

18 МИАВ, Фонд ОНО Ваљево (1944-1947), Пољопривредно одељење 1946, дел. бр. 2178, кут. инв. бр. 8.

Резиме

Примена Закона о аграрној реформи из 1945. дата је на примеру Тамнавског среза, најбогатијег плодним земљиштем у тадашњем Ваљевском округу. Од 44 народна одбора, као административно-територијалне јединице Тамнавског среза, обрађени су подаци за 26 одбора у којима је спроведена аграрна реформа током 1946. То је нешто мало више од половине од укупног броја, мада се код појединих бивших власника помиње да су им одузети поседи у одборима којих нема на попису као што су: Лисо Поље, Степање, Рубрибреза и Рукладе.

Summary

The application of the Law of the agrarian reform in 1945 was given on the example of Tamnava district which was the richest in fertile land in Valjevo region in those days. Out of 44 national committees, as administrative-territorial units of Tamnava district, we analyzed the data for 26 committees where the agrarian reform was performed during 1946. It is a little more than the half of the total number, although it is mentioned at some former owners that their estates were taken away in the committees which are not on the list as: Liso Polje, Stepanje, Rubribreza and Ruklade.